

TRICET LET KATEDRY GEOGRAFIE PŘÍRODOVĚDECKÉ FAKULTY UNIVERZITY J. E. PURKYNĚ V OSVOBOZENÉ REPUBLICE

M. Nosek

Katedra geografie přírodovědecké fakulty Univerzity J. E. Purkyně,
Brno, Kotlářská 2, ČSSR

Univerzita J. E. Purkyně
přírodovědecká fakulta

Došlo v dubnu 1976

Přijímá: státní

Míst. rev. 54/77
Dopo v list. geologie
Ústav. rev. 6
Signatura

Резюме

ТРИДЦАТЬ ЛЕТ КАФЕДРЫ ГЕОГРАФИИ ЕСТЕСТВЕННОГО ФАКУЛЬТЕТА УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Я. Э. ПУРКИНЕ В ОСВОБОЖДЕННОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Милош НОСЕК

Война и нацистская оккупация имели для брненской географии тяжелые и трагические последствия. Здание Географического института естественного факультета брненского университета было уничтожено бомбами, коллекции и библиотека были повреждены и передовые чехословацкие географы профессора Колачек, Ржижовски и доцент Грудичка преподаватели естественного факультета брненского университета были замучены до смерти.

Сразу же после освобождения г. Брно доблестной Советской Армией (26 апреля 1945) профессор Фр. Витасек отыскал новое здание и начал из руин создавать новый институт; первую лекцию после насильственного закрытия чешских высших учебных заведений нацистами в 1939 г. он читал уже 4-ого июня 1945 г. Большая победа трудящегося народа в феврале 1948 г. и реформа высших учебных заведений обозначали не только интенсивное развитие науки и учебных заведений обозначали не только интенсивное развитие науки и учебных заведений, но и их марксистско-ленинскую ориентацию. В 1950 г. возникла кафедра географии объединением Географического института с Отделением и семинаром физической географии с Отделением и семинарами исторической географии и исторической этнографии. Кафедра организационно разделена на три отделения — физической географии и картографии, экономической географии и метеорологии, климатологии и гидрологии. Интенсивно развивались дисциплины физической географии — геоморфологии, гидрологии, климатологии с метеорологией, которые были и остались основными дисциплинами исследования и научной специализации. С середины шестидесятых годов началось развитие картографии, а за последние пять лет — биогеографии, педологии, географии почв, наук о ландшафте и проблематики охраны и образования окружающей среды. В учебные программы постепенно вводились математическая статистика, математика, физика, химия, а в последние годы — программирование, системный подход и системный анализ и другие вспомогательные дисциплины. После реформы высших учебных заведений проводилось специальное обучение географии в двух направлениях: физическая география и метеорология, климатология и гидрология и воспитания преподавателей гимназий в комбинации с математикой и биологией. Экономическая география имела трудные условия развития, но с 1975/76 гг. открывается также специальное обучение экономической географии.

Против общего числа 6 преподавателей в 1939 г., в настоящее время кафедра насчитывает 11 штатных работников, в том числе 1 ординарного профессора, 1 доцента и 9 старших ассистентов и 3 внештатных доцента и 3 научных работника.

Повышению научной квалификации служит подготовка к экзамену на звание доктора, проводимая индивидуально, и в большинстве случаев заочно. За 1945—1975 гг. было присвоено 77 академических званий RNDr. (*rerum naturalium doctor*). Эти звания присваивают 4 комиссии: по физической географии, экономической и региональной географии, по картографии и метеорологии и климатологии.

Факультет имеет право присваивать звание кандидата (CSc.) и доктора (DrSc.) географических наук по всем основным географическим дисциплинам и специализациям; до сих пор он присвоил 20 таких званий.

Библиотека кафедры насчитывает почти 23 тысячи книг (в 1939 г. лишь 8654), коллекции карт и атласов — 20 608 (в 1939 г. 2 075). За последние 30 лет работники кафедры опубликовали 28 учебников, пособий и книжных публикаций, 205 научных статей, 9 карт и 308 мелких статей, сообщений и рецензий. Опубликованные работы представляют собой результаты факультетских, ведомственных и государственных исследовательских заданий, о которых в большинстве случаев достаточно сообщается в RO-CENKY UJEP 1964, 1968, 1972.

Summary

THIRTY YEARS OF THE DEPARTMENT OF GEOGRAPHY OF THE FACULTY OF SCIENCE, J. E. PURKYNĚ UNIVERSITY, IN THE LIBERATED REPUBLIC

The war and the Nazi occupation had hard and tragic consequences for geography in Brno. The building of the Geographical Institute of the Faculty of Science of Brno University was destroyed by bombs, the collections and the library were damaged and foremost Czechoslovak geographers professors Koláček, Říkovský and Hrudíčka — teachers of the Faculty of Brno University — were killed. Immediately after the liberation of the City of Brno by the glorious Soviet Army (26 April, 1945) Professor Fr. Vitásek succeeded in obtaining a new building, from the litter he began building up a new institute and as early as 4 June 1945 he started the first lectures after the forced closing of Czech universities by the Nazis in 1939. The great victory of the working people in February 1948 and the reform of universities did not mean only an intensive development of science and education, but also their Marx-Leninist orientation. In 1950 the Department of Geography arose by the fusion of the Geographical Institute, the Department and seminary of Physical Geography and the Department and seminary of Historical Geography and Historical Ethnography. Department has been divided into three sections: physical geography and cartography, economic geography, and meteorology, climatology and hydrology. The branches of physical geography — geomorphology, hydrology, climatology with meteorology, which were and have remained the main fields of research and study specialisations, were intensively developed. Since the mid-sixties there has been a development of cartography and in the last five years biogeography, pedology, geography of soils, and the problems of the landscape and the protection and creation of the environment have been developed. Gradually mathematical statistics, mathematics, chemistry, physics, and in recent years programming, the system approach and the system analysis have been included in the study programmes. After the school reform special studies of geography was started in two streams, i.e. physical geography and meteorology, climatology and hydrology and education of secondary school teachers in two main combinations: with mathematics and with biology.

Economic geography had difficult conditions of development, but from the year 1975/76 also specialised studies of economic geography are opened.

At present the Department has 11 internal teachers, including 1 full professor, 1 associate professor, 9 lecturers, 3 external associate professors and 3 scientific workers as against the total of 6 teachers in 1939.

Scientific preparation takes place in the form of post-gradual doctor's studies, mostly in individual extern form; in the period of 1945 to 1975/77 doctor's degrees were awarded (RNDr. i.e. *rerum naturalium doctor*). These degrees have been awarded by 4 rigorous committees:

physical geography, economic and regional geography, cartography, and meteorology and climatology.

Further the faculty has the right of awarding the degrees of candidate (CSc.) and doctor (DrSc.) of geographical sciences in all chief geographical branches and specialisations. So far 20 degrees have been awarded.

The library of the Department has almost 23 thousand volumes (in 1939 they were 8,654); the collections of maps and atlases has 20,608 items (2,075 in 1939). In the last 30 years the members of the Department have published 28 textbooks, manuals and books, 205 scientific discussions and papers, 9 maps and 308 short papers, reports and reviews. The published works are the results of the research task of the Faculty, the scientific branch and the state. They have been mentioned in the Year-books of J. E. Purkyně University (J. E. P. UNIVERSITY YEAR-BOOKS) 1964, 1968, 1972.

V roce 1945, po osvobození Československa slavnou Sovětskou armádou, byl tehdejší Zeměpisný ústav brněnské Univerzity, spolu se semináři fyzické geografie a historické geografie a historické etnografie jedním z tehdy tří jediných vysokoškolských geografických pracovišť v celé republice. Tato okolnost sama poukazuje na význam, jaký tento ústav měl pro další rozvoj geografické vědy a vysokoškolského geografického vzdělání, zejména v prvním desetiletí po osvobození. Vždyť němečtí fašisté za okupace nejvíce usilovali o rozvrácení a zničení české vědy, kultury a školství, jediné to ještě zbývající oficiálně fungující opory národního života našeho lidu. Proto také KSČ a vedení státu po porážce německého fašismu usilovaly o plnou a rychlou obnovu našeho školství, vědy a kultury a posilovaly jejich úlohu a potenciál ve všech dalších etapách rozvoje naší společnosti, zejména po Vítězném únoru 1948, ale i dnes v období nástupu vědecko technické revoluce v rozvinuté socialistické společnosti.

Tento rychlý vývoj a všechny jeho rysy se dotýkaly a dotýkají i katedry geografie přírodovědecké fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně. Aby byly lépe pochopeny, je zapotřebí povšimnout si vývoje geografie na Univerzitě i v období před druhou světovou válkou a katastrofálních důsledků nacistické okupace: budova tehdejšího Zeměpisného ústavu byla při náletu na Brno dne 20. listopadu 1944 zničena a tři vynikající učitelé geografie prof. dr. František Kolářček, prof. dr. František Říkovský a doc. dr. Boh. Hruďička zahynuli v roce 1942 v koncentračním táboře Mauthausen (Fólia 1973). Tyto tragické události postihly brněnskou geografii velmi těžce právě v období, kdy se dostávala na vrchol prvé etapy svého vývoje opírající se o moravské geografické tradice sahající až k učitelům národů J. A. Komenskému (Vitásek 1952, 1973) a vycházející z nejmmodernějších tehdy koncepcí a metod světové geografické vědy. Svým významem a moderním pojetím se dostávala nejen do čela československé geografie, nýbrž si začala dobývat úspěchů i na mezinárodním poli.

Zeměpisný ústav s jeho knihovnou byly založeny v roce 1921 docentem, pozdějším (roku 1923) profesorem Frant. Kolářčkem. V roce 1924 bylo založeno oddělení a seminář pro fyzický zeměpis docentem, pozdějším (roku 1927) profesorem Frant. Vitáskem. Ústav i oddělení po krátkém přechodném nouzovém umístění v areálu fakulty našel trvalé sídlo v budově bývalé Obchodní akademie na tehdejší Kounicově ulici č. 38 (nynějši Leninova). V roce 1928 vzniklo při filosofické fakultě oddělení a seminář pro historickou geografii, dějiny zeměpisu a historickou etnografii založené docentem, pozdějším (roku 1934) profesorem Boh. Horákem. Dalšími učiteli se stali prof. dr. Frant. Říkovský (docent r. 1930, profesor r. 1936) a doc. dr. Boh. Hruďička (1939). V roce 1939 se habilitoval dr. Jan Krejčí, který byl po osvobození v roce 1945 jmenován profesorem.

Význam vědecké a pedagogické práce prof. Kolářka, prof. Říkovského a doc. Hruďičky byl zhodnocen několikrát, naposledy na sympóziu pořádaném katedrou geografie dne 25. a 26. října 1972 (Fólia 1973). Význam vědecké a pedagogické práce prof. Vitáska byl rovněž zhodnocen několikrát, mezi jiným ve sborníku prací k jeho osmdesátinám (Studia geographica I, 1969).

Na předválečném ústavu a odděleních a seminářích byly položeny základy k pěstování všech hlavních geografických disciplín. Široce byla rozvinuta práce v meteorologii a klimatologii (prof. Kolářek, prof. Vitásek, prof. Říkovský a zejména doc. Hruďička), o čemž svědčí řada publikovaných prací z různých odvětví meteorologie a klimatologie. Některé Hruďičkovy práce z oblasti užité meteorologie neztrácejí ani dnes na svém významu. Významné práce vznikly v oblasti geomorfologie čtvrtohor, krasové geomorfologie atd. (prof. Vitásek, prof. Říkovský), v hydrologii (prof. Kolářek, prof. Vitásek, prof. Říkovský). Z ekonomicko-geografické problematiky byla největší pozornost věnována geografii sídel (prof. Kolářek, prof. Říkovský). Brněnští geografové zasáhli také významně do oblasti regionální geografie a vlastivědných geografických prací (prof. Kolářek, prof. Říkovský).

Známy byl demokratický a antifašistický postoj brněnských geografů, zejména prof. Kolářka (Blažek, in Folia 1973), který ve svých seminářích vystupoval ostře proti nacistické geopolitice.

V období do uzavření vysokých škol nacisty bylo na geografii uděleno celkem 17 titulů RNDr., z toho 7 z meteorologie a klimatologie, 4 z fyzické geografie, 5 z ekonomické a regionální geografie a 1 z kartografie.

I když zde bylo možno jen velmi stručně a v nejhlavnějších rysech nastínit činnost brněnských univerzitních geografických pracovišť, lze si přece jen učinit představu o škodách a ztrátách způsobených nacisty brněnské geografii. Byly jak v oblasti materiální, tak a to především v oblasti vědecké, pedagogické a morální. Byly způsobeny nejen několikaletým přerušením vědecké a pedagogické práce na Univerzitě, ale i ztrátou vynikajícího vědeckého a pedagogického potenciálu, jaký představovali docent Hruďička a profesori Kolářek a Říkovský. Ztráta posledně jmenovaných způsobila, že po osvobození zůstala brněnská univerzitní geografie bez učitelů ekonomické geografie, což pro tento obor mělo dlouhodobé nepříznivé důsledky.

O to významnější jsou výsledky práce katedry jak v období po osvobození, tak i v celém období uplynulých třiceti let díky péči KSČ a státních orgánů, které věnovaly urychlené obnově plné činnosti vysokých škol a jejich přebudování z vysokých škol buržoasního charakteru na vysoké školy socialistické po únoru 1948. Toto úsilí a tyto změny nebyly vždy a všemi správně chápány a interpretovány, docházelo ke střetávání pokrokových, ideových a politických názorů s názory zastánců buržoasní vysoké školy, což se promítalo do oblasti odborné, vědecké a pedagogické práce. Tento složitý proces zanechal na okraji činnosti vysokých škol všechny, kteří v něm nedovedli najít správné místo, zejména pak v krizových letech 1968/1969.

Vraťme se však zpět k období uzavření českých vysokých škol nacisty. Již o dva dny později musila být budova Zeměpisného ústavu na Kounicově ulici vyklizena pro útulnu uěňů Zbrojovky; knihovna a sbírky byly umístěny v pavilónu č. 9 v areálu přírodovědecké fakulty na Kotlářské ulici, tehdy již zabrané německou technikou; přišly tedy do míst, kde byl dočasně ústav v době jeho založení. Avšak nejen budova ústavu na Kounicově ulici, nýbrž i tento pavilón byl zasažen

bombou. Prof. Vitásek (1945) o tom píše: „A vskutku, když jsem 26. dubna 1945 po osvobození Brna Rudou armádou do budovy také zasažené vnikl otvorem ve zdi, stály regály s knihami ve vodě a skříně s cennými přístroji byly úplně prázdné. — To byl tedy výsledek obětavé 25leté práce! Ale posluchači, Vaši posluchači se obětavě chopili záchranných prací. Osm z nich bylo také vězněno v různých koncentračních táborech, mnozí jiní byli doma účastni v ilegálních a partyzánských skupinách. Oni bez cizí pomoci odstěhovali sem do této budovy,¹⁾ po níž Jsi snad sám jednou zatoužil. Když jsme šli kdysi mimo, prohodil Jsi: „Snad se nám jednou dostane z nejvyšších míst také tak velkomyslného daru jako těm Němcům,²⁾ abychom si mohli svůj stánek poněkud slušněji upravit! Nyní jsme tedy v něm. — A tak ti posluchači geografie, kteří ještě v onen černý pátek 17. listopadu 1939 slyšeli poslední přednášku v nyní zbořené budově, mohli první býti účastni přednášek již 4. června 1945. Začali jsme tedy v nové a celkem jen málo poškozené budově, ovšem takřka s holýma rukama a někteří i sami osudem sražení, ale všichni s pevným předsevzetím nenechat klesnout prapor moravské geografie, který Jste Vy tak vysoko vznesli.“

A vskutku, profesor Vitásek nezůstal u těchto slov pronesených dne 27. listopadu 1945 na tryzně k uctění památky umučených profesorů Kolářka a Říkovského a docenta Hruďičky a celou svou další odbornou, vědeckou, pedagogickou a organizační činností usiloval o naplnění tohoto slibu. Našel také řadu spolupracovníků a následovníků ochotných na tomto ušlechtilém dile obnovy a rozvoje socialistické vysoké školy. Se jménem profesora Vitáského zůstane navždy spojena etapa obnovy a prvního rozvoje geografie po osvobození Československa sovětskou armádou nejen na přírodovědecké fakultě Univerzity J. E. Purkyně, nýbrž i vznik a rozvoj dalších geografických institucí na Moravě, a to na pedagogické fakultě téže Univerzity, na Palackého Univerzitě a v ČSAV (nynější Geografický ústav ČSAV v Brně). Po takřka třiceti letech, téměř na sklonku svého života mohl s uspokojením konstatovat (Vitásek 1973): „Za posledních deset let se tak Brno stalo jedním z hlavních středisek geografického výzkumu v Československu a stalo se i známé v zahraničí. Svědčí o tom nejen účast zahraničních geografů, zejména ze socialistických zemí na sympóziích pořádaných v Brně, ale i studijní pobyty geografů z mnoha zemí na UJEP i v GÚ ČSAV. Nikdy v minulosti neměli brněnští geografové tak příznivé pracovní podmínky, jaké byly vytvořeny socialistickým zřízením a nikdy neměli tak otevřené perspektivy pro rozvoj teorie geografie i její využití v praxi. Společnou prací univerzitních i akademických geografů jsou tak vytvořeny podmínky pro další vzrůst Brna jako centra národní i mezinárodní aktivity geografů.“

V živé naší paměti je radost a nadšení, s nímž jsme vítali sovětskou armádu, s kterou přišlo i naše osvobození, pocity perspektiv budoucnosti, s nimiž jsme se zapisovali na vysokou školu, pracovní elán, s jakým jsme se jako studenti bez výzev a agitací zapojovali do prací na „našem“ Zeměpisném ústavu, kde jsme stěhovali nábytek, řadili knihy a sbírky, cyklostilovali prvá skripta, chodili do přednášek a pracovali na seminárních i jiných úkolech. Otevírající se perspektivy svobodného života, stipendia a další sociální opatření vedly k tomu, že posluchárny se naplnily do posledního místa. Výuku tak velkého a dříve

1) Rozumí se budova Zeměpisného ústavu, nyní kateder matematiky na Janáčkově nám. 2a.

2) Budova na Janáčkově nám. 2a patřila německému demokratickému spolku.

nebývalého počtu posluchačů zajišťovali tehdy profesori Vitásek, Horák a Krejčí. Kromě toho konala se výuka a zkoušky ze zeměpisu pro studenty všech vysokých škol, kteří maturovali za německé okupace, aby byly napraveny závažné nedostatky ve výuce středoškolské geografie způsobené deformací nacistickou ideologií a geopolitikou.

Přednášky a cvičení nebyly konány, podobně jako před druhou světovou válkou, podle pevného studijního plánu, nýbrž byly vyhlašovány podle zájmu a výběru profesorů, většinou však tak, že pokrývaly nejnужnější obsah geografie pro potřeby středoškolských profesorů zeměpisu. Ostatní předměty bylo ke státním zkouškám třeba studovat z literatury, již bylo velmi málo. Protože německou okupaci nepřežil žádný profesor ekonomické geografie byl a nadlouho zůstal na fakultě tento obor úzkoprofilovým. Obsah výuky a členění geografie navazovaly na tradice pokrokové sice, avšak buržoasní předválečné geografie, která byla postupně pod vlivem k nám pronikající sovětské literatury přetvářena v geografii marxistickou. Studovaly se kombinace dějepis—zeměpis, přírodopis—zeměpis, výtvorná výchova—zeměpis a tělesná výchova—zeměpis. Především byly konány přednášky z regionální geografie, ze základů fyzické geografie, z historické geografie a z kartografie a speciálněji byly zaměřeny pouze přednášky z geomorfologie a hydrologie. Přednášky z mnoha dnes vyučovaných předmětů tehdy zavedeny nebyly a potřebné vědomosti z nich bylo nutno získávat soukromým individuálním studiem.

Prof. Vitásek, kdysi sám gymnaziální profesor, dbal o didaktické vzdělání studentů a tak již od letního semestru školního roku 1946/1947 konal externí učitel Klement Urban přednášky z metodiky vyučování zeměpisu s cvičeními a s vyučovacími výstupy posluchačů na brněnských gymnáziích. Od školního roku 1950/1951 do letního semestru 1952/1953 konala tyto přednášky dr. Marie Stadlerová. Výnosem MŠO byl od školního roku 1947/1948 zaveden lektorát branného zeměpisu, který trval do doby vysokoškolské reformy a výuku tohoto předmětu do školního roku 1951/1952 konal dr. Jaroslav Linhart.

Od počátku však zcela chyběly učebnice a učební pomůcky; avšak prof. Vitásek začal velmi brzo se studentskou pomocí vydávat sérii skript (výtěžek z prodeje byl věnován na exkurzní fond), která ještě po desítku let sloužila pozdějším ročníkům studentů geografie. Dále vydal „Všeobecný zeměpis v hlavních obrysech“ a nové vydání svého trojdílného „Fyzického zeměpisu“.

V nové budově Zeměpisného ústavu, jehož ředitelem byl prof. Vitásek, bylo umístěno oddělení a seminář pro fyzický zeměpis, jehož ředitelem se stal prof. Krejčí a dále oddělení a seminář pro historický zeměpis, dějiny zeměpisu a historickou etnografii, jehož ředitelem byl prof. Horák. Toto oddělení, i když úzce spolupracovalo se Zeměpisným ústavem, však patřilo na filosofickou fakultu a spadalo pod tamější historický obor. Od škol. roku 1951/1952 bylo převedeno na přírodovědeckou fakultu a začleněno do nedávno (roku 1950) ustavené katedry geografie, která vznikla splynutím těchto tří univerzitních geografických pracovišť.

Budova ústavu na Janáčkově náměstí 2a vyhovovala potřebám výuky jen částečně (15. 5. 1948 podalo vedení fakulty návrh na stavbu nové budovy Zeměpisného ústavu), neboť byla postavena pro potřeby německé lidové Univerzity řízené německým demokratickým spolkem, který nacisté zrušili ihned po obsazení Československa roku 1939. Do konce války v ní bylo umístěno páté reálné gymnasium. Již v květnu roku 1945 získal tuto budovu prof. Vitásek pro

Zeměpisný ústav, avšak v téže roce byla přidělena jako konfiskát také odborové organizaci ÚRO pro závodní školu práce. Ve vzniklém sporu o ni bylo pro Zeměpisný ústav uhájeno její užívání, ale za značný roční nájem. Teprve v roce 1953 byla definitivně přiřčena jako majetek přírodovědecké fakulty. Avšak i tak vyhovovala budova částečně; jevila se potřeba přístavby halové budovy pro knihovnu a sbírky ve dvoře budovy. O to byla pro geografy později těžší ztráta této tak obtížně uhájené budovy, když dislokací nařízenou fakultními orgány v roce 1964 byla budova Zeměpisného ústavu přiřčena katedrám matematiky a katedra geografie byla přemístěna do mnohem skrovnějších poměrů do částí pavilónů geologie, mineralogie a petrografie a knihovna do pavilónu biochemie, kde byla i po založení ústavu a dočasně během války, jak již o tom byla zmínka.

Po válce ústav získával první pomocné vědecké síly a asistenty, kteří se postupně připravovali na výuku. Většina z nich však později z nejrůznějších důvodů z katedry odešla (dr. Karel Gamr r. 1951, Ing. dr. Václav Novák r. 1952, dr. Otakar Stehlík r. 1952, dr. Jaroslav Raušer r. 1961).

Vítězný únor 1948 přinesl po všech stránkách potřebný zásadní zásah do struktury a činnosti vysokých škol a dovršil zejména mladými pracovníky již dříve nastoupenou orientaci na sovětskou vědu. Na základě reformy studia se již od školního roku 1948/1949 rozlišuje učitelské a neučitelské (odborné) studium, jsou zaváděny pevné závazné pětileté studijní plány a povinné studium marxismu-leninismu. První dva ročníky měly společný studijní plán a ve vyšších ročnících se odborné studium lišilo od učitelského jenom tím, že bylo k němu přidáno několik týdenních hodin (4—6) specializovaných přednášek v každém semestru a absolventi tak získali diplom s dvěma odbornostmi a to učitelství zeměpisu na gymnáziích a fyzické geografie. Tento způsob studia byl zdůvodnitelný v prvních letech po zavedení reformy, kdy absolventi odborné geografie se teprve začali uplatňovat v praxi, ale jeho další udržování svádělo učitelské studium na příliš odborně specializované pole a na druhé straně podvazovalo rozvoj odborného studia, které vyžadovalo nejen specializovanější přednášky, nýbrž zcela odlišnou strukturu. Zrušeny byly učitelské kombinace dějepis—zeměpis, výtvarná výchova—zeměpis a tělesná výchova—zeměpis a od roku 1950 byla zřízena kombinace biologie—geologie—zeměpis. Odborné studium bylo povoleno pouze pro fyzickou geografii, což ještě více prohlubovalo zmíněnou krizi ekonomické geografie a podvazovalo její rozvoj a výchovu odborníků — ekonomických geografů, které praxe potřebovala a postrádala. K řešení této otázky došlo teprve letos, po 25 letech, kdy se od škol. roku 1975/1976 otevřelo odborné studium ekonomické geografie.

Významnou událostí vysokoškolské reformy bylo zřízení kateder jako vědecko-pedagogické základny činnosti na vysokých školách. Katedra geografie vznikla jak jsme se zmínili sloučením universitních geografických pracovišť; byla zřízena výnosem MŠVU ze dne 7. 12. 1950 a vedoucím katedry se stal prof. dr. Jan Krejčí, který tuto funkci vykonával po dvacet let do roku 1970, kdy vedoucím katedry byl jmenován prof. dr. Miloš Nosek, DrSc.

Do kontextu vysokoškolské reformy patřilo i zrušení udělování titulu RNDr. v roce 1953 a zavedení interních a externích aspirantur k získání hodnosti CSc. Do doby zrušení udělování titulů RNDr. byly tyto tituly uděleny 37 kandidátům (v letech 1921—1939 byly uděleny 17 kandidátům) a to 5 z meteorologie a klimatologie, 17 z fyzické geografie, 9 z ekonomické geografie, 3 z regionální geografie

a 3 z kartografie. Prvním vědeckým interním aspirantem katedry byl od 1. 10. 1952 dr. Jaromír Demek.

Na počátku padesátých let došlo také k podstatnějším personálním změnám. V září 1951 přešel na katedru dr. Miloš Nosek, který (od 1. 12. 1946) do této doby působil jako asistent zeměpisného semináře pedagogické fakulty, v říjnu 1952 pak přešel na katedru dr. Miroslav Macka, který od 1. 5. 1948 působil rovněž jako asistent zeměpisného semináře pedagogické fakulty. K dalším členům katedry po roce 1952 patřil dr. Rostislav Netopil (ustanoven k 1. 9. 1948), dr. Jaroslav Raušer (ustanoven k 1. 6. 1946), dr. Otakar Šlampa (ustanoven 1. 10. 1953), dr. František Soják (ustanoven 1. 9. 1954), který byl od roku 1951 externím učitelem katedry. S příchodem dr. Miroslava Macky na katedru se teprve započal rozvoj ekonomické geografie a to od samého počátku marxisticky orientované. V roce 1952 odešel do důchodu prof. Bohuslav Horák a tak na dobu téměř deseti let ustala na katedře jakákoli činnost v oblasti historické geografie až do příchodu dr. Miloše Drápala na katedru. Dlouhodobý neperspektivní vývoj měla na katedře i kartografie, neboť dr. Soják odešel v dubnu roku 1960 do důchodu. K obratu ve vývoji kartografie došlo až s příchodem prof. dr. Boh. Šimáka na katedru v roce 1965, kdy se kartografie začala rozvíjet nejen po pedagogické stránce, ale i ve vědeckém výzkumu a ve výchově odborníků — kartografů individuální formou.

Vědecký výzkum na katedře v letech 1945—1950 prováděli prakticky jen profesori. Prof. Vitásek se zabýval krasovými problémy Demänové a výsledky svých výzkumů publikoval v roce 1951 v Izvěstijích Akademii nauk SSSR. Profesor Krejčí, který v období války působil v praxi, se zaměřil na aplikaci fyzické geografie pro potřeby praxe; v tom směru působil i na ostatní pracovníky katedry a vychoval řadu žáků, kteří našli dobré uplatnění v různých projekcích a dalších institucích. Prof. Krejčímu patří zásluha nejen o prosazení fyzické geografie a fyzických geografů do společenské praxe, nýbrž i o komplexní přístup k řešení praktických problémů. V praktickém společenském uplatnění geografie spočívá také hlavní rozdíl s předválečným obdobím, v němž praktické uplatnění nacházely pouze odborníci z meteorologie a klimatologie a dále z kartografie.

Padesátá léta byla obdobím velkých a zásadních změn v oblasti ideologické a politickovýchovné práce na katedře. V tomto období probíhal také rychlý světový proces přeměny geografie z popisné disciplíny ve vědu exaktního a experimentálního charakteru, do níž ve stále větší míře začaly pronikat matematické, fyzikální, chemické, ekonomické a další metody. Obsah i rozsah dílčích geografických disciplín se stále rozšiřoval a s tím se stále zmenšovala možnost existence univerzálních geografů. Současně s tím se v našem společenském životě stále více otevíraly perspektivy uplatnění geografie v praxi, která také vyžadovala větší a hlubší specializaci avšak s komplexním přístupem. Velkou pomocí a oporou byla sovětská geografická literatura, jejíž studium přibližovalo mladé generaci geografů nejen nové metody a nové trendy ve vývoji geografie, nýbrž také ideologické a teoretické problémy geografie do té doby v celé československé geografii v podstatě ponechávané stranou. K prvnímu vystoupení geografů v této oblasti došlo v roce 1955 na I. ideologicko-metodologické konferenci přírodovědecké fakulty.

Nejlepší podmínky rozvoje pedagogické a vědeckovýzkumné činnosti byly v geomorfologii, jíž se zabývali dva profesori Fr. Vitásek a Jan Krejčí, v užité fyzické geografii a v hydrologii prof. Krejčí, kterou později na katedře dále

rozvíjel také dr. Netopil. V oblasti meteorologie a klimatologie bylo navázáno na předválečné tradice, zejména doc. Hrudíčky a prof. Vitáska. Přednášky tohoto oboru v letech 1950—1952 konal jako externí učitel prof. dr. Mikuláš Konček z Komenského univerzity v Bratislavě. Celou tuto výuku převzal pak odb. asistent dr. Miloš Nosek, který od padesátých let postupně prosazoval zavádění statistických metod do geografických disciplín a dále výuku matematiky a fyziky do studijních plánů odborné geografie. Geomorfologie, avšak zejména meteorologie, klimatologie a hydrologie, byly a zůstaly hlavními obory výzkumu i studijní specializace. V padesátých letech započal také rozvoj biogeografie, který však měl poměrně krátké trvání, neboť dr. Jar. Raušer přešel v roce 1961 do Geografického ústavu ČSAV. Rozvoj pedologie a geografie půd však zůstával po více než dvě desítky let mimo větší zájem katedry, i když potřeba pěstování těchto disciplín byla na katedře uznávána a výuka těchto disciplín byla svěřována převážně externím učitelům.

Zatímco fyzická geografie vycházela z bohatých předválečných tradic a na katedře byli profesori těchto disciplín, takže byl dán předpoklad dalšího úspěšného rozvoje alespoň hlavních fyzickogeografických disciplín, stála ekonomická geografie před velmi obtížnou situací, neboť např. moderně pojatou sídelní geografii začal až před druhou světovou válkou pěstovat prof. Říkovský (Folia, 1973), který stejně jako prof. Koláček neměli takových žáků, kteří by po válce mohli ekonomickou geografii rozvíjet. A tak tento obor se začal na katedře konstituovat a rozvíjet, až po přechodu dr. Macky v roce 1952 na katedru. Dr. Macka od samého počátku usiloval o marxistickou orientaci a vycházel ze sovětské ekonomicko-geografické vědy. Od roku 1953 působil jako další ekonomický geograf dr. Šlampa, který však předechozím studiem byl rovněž fyzický geograf. Od menších prací z různých oblastí ekonomické geografie přešel O. Šlampa na systematický výzkum geografie dopravy a M. Macka na geografii obyvatelstva a byl také první, kdo v ČSSR položil v geografii základy studia dojíždění do zaměstnání, které systematicky rozvíjel.

V padesátých letech docházelo k postupnému zvyšování kvalifikace učitelů; v roce 1955 byl M. Mosek jmenován zástupcem docenta, v roce 1957 získal hodnost CSc. a v roce 1959 byl jmenován docentem meteorologie a klimatologie. Hodnost CSc. získali v roce 1957 též R. Netopil a v roce 1959 dr. Raušer.

Katedra přispěla také do celostátní tvorby učebnic; v letech 1953—1958 vyšlo 3. vydání osvědčené Vitáskovy trojdílné učebnice Fyzický zeměpis a 4. vydání jejího prvního a druhého dílu a v roce 1954 Noskova učebnice Praktická klimatologie.

Vědecký výzkum v geomorfologii různých oblastí Moravy byl na rozdíl od izolovaně studovaných jevů zaměřen komplexně a bylo přihlášeno ke všem závislostem a souvislostem. Přehledný obraz klimatických poměrů Moravy započatý před druhou světovou válkou pracemi Fr. Vitáska, Fr. Koláčka, Fr. Říkovského a B. Hrudíčky byl doplněn o zpracování atmosférických srážek, sněhových poměrů, vlhkosti vzduchu, výparu, teploty vzduchu, slunečního svitu a větrných poměrů. Do těchto prací byly zaváděny novější statistické metody a postupně i metody dynamické klimatologie. Bylo vypracováno několik studií o klimatickém kolísání teplot a srážek v Brně. Jako zcela nové odvětví bylo zavedeno studium místního klimatu (klima města Brna) nejmodernějšími tehdy prostředky. V hydrologii byl výzkum zaměřen na odtokové poměry vodních toků a na studium režimu podzemních vod v závislosti na srážkách a teplotě

vzduchu. V oblasti biogeografie byl výzkum zaměřen na studium bioty přechodné oblasti mezi Českým masivem a Karpatami.

Na počátku padesátých let se na katedře pokračovalo ve výzkumu podzemních vod pro potřeby praxe a pro potřeby plánovacího oddělení KNV v Brně byly zpracovány klimatické a hydrologické poměry kraje a další odborné a expertizní elaboráty pro praxi. Také ekonomičtí geografové zpracovali pro potřeby SLUKO v Olomouci studie o obyvatelstvu, sídlech a dopravě.

Do šedesátých let vstupovala katedra sice s kolektivem, v němž již byla řada odborníků-specialistů, avšak kolektiv katedry nebyl veden k týmové, komplexní a syntetické práci moderními metodami, která se již tehdy začala ve světě prosazovat a nezaměřila se již tehdy na systematické studium krajiny, pro něž katedra měla tehdy co do zastoupení dílčích geografických disciplín a erudice pracovníků velmi dobré podmínky. K takové práci formou dílčího úkolu programu státního výzkumu přistoupila až od roku 1973.

V první polovině šedesátých let došlo i ke značným změnám, k výměně osob a tím i ke změně v odborné struktuře a kvalifikaci pracovníků katedry.

Prof. dr. Fr. Vitásek, DrSc. odměněný za budovatelské dílo v československé geografii Řádem práce, dopisujícím členstvím v ČSAV a dalšími vyznamenáními odešel do důchodu 31. 1. 1960. Biogeograf J. Raušer přešel v roce 1961 do Geografického ústavu ČSAV a ke škodě úspěšného a intenzivního rozvoje ekonomické geografie na katedře také M. Macka roku 1963 do téhož ústavu.

Do poloviny šedesátých let přišla na katedru řada převážně mladých pracovníků: Z. Tarabová (1961) pro ekonomickou geografii, Jana Traxlerová (1963, v roce 1969 rozvázán pracovní poměr) pro ekonomickou geografii, Karel Krška pro meteorologii a klimatologii (1963), Jaromír Karásek (1965) pro geomorfologii a dále Miloš Drápal (1961) pro didaktiku geografie, historickou geografii, dějiny geografie a regionální geografii, Čestmír Brázda (1974) pro fyzickou geografii, zejména pro hydrologii podzemních vod a prof. ing. dr. Bohuslav Šimák pro kartografii. S jeho příchodem nastal na katedře samostatný rozvoj vědecké a odborné práce v kartografii, který katedra od počátku poválečných let postrádala. Současně prof. Šimák ovlivnil i pronikání kartografické práce do různých geografických disciplín. V druhé polovině šedesátých let přišli na katedru Pavel Trnka (1968) pro biogeografii, dr. Dušan Trávníček (1969), odborník v historické geografii a dějinách geografie a Pavel Prošek (1970) pro meteorologii a klimatologii, Milan Drápel byl převeden (1969) do vysokoškolské kategorie odborných pracovníků se zaměřením na geodézii a kartografii.

V šedesátých letech došlo také ke zvýšení kvalifikace řady pracovníků katedry: v roce 1963 byl dr. Rostislav Netopil, CSc. jmenován docentem fyzické geografie, v roce 1966 dr. Jaromír Demek, CSc. docentem geomorfologie (externě), v roce 1964 doc. ing. dr. Boh. Šimák mimořádným profesorem kartografie, v roce 1965 obhájili hodnost DrSc. geografických věd prof. dr. Jan Krejčí a doc. dr. Miloš Nosek, který byl v téže roce jmenován mimoř. profesorem meteorologie a klimatologie a v roce 1967 byl dr. Oľakar Šlampa, CSc. jmenován docentem ekonomické geografie.

Na počátku šedesátých let získala katedra také technické síly, které si tehdejší výzkumné úkoly již vyžadovaly; byli to: Milan Drápel (1960), Alžběta Povolná (1960), Marie Bílá (1963) a Jitka Janošíková (1964).

Také organizačně doznala katedra na počátku šedesátých let změny. K 1. listopadu 1962 bylo zřízeno oddělení ekonomické geografie, jehož prvním vedoucím

byl až do svého odchodu z fakulty dr. Miroslav Macka. Již předtím existovalo oddělení meteorologie a klimatologie. K 1. prosinci 1964 zřídil rektor tři oddělení a to: oddělení meteorologie a klimatologie, jehož vedoucím je prof. Nosek a které od roku 1975 bylo rozšířeno na oddělení meteorologie, klimatologie a hydrologie, oddělení fyzické geografie a kartografie, jehož vedoucím byl do roku 1975 doc. Netopil a od roku 1975 dr. Alois Hyněk a oddělení ekonomické geografie, jehož vedoucím byl až do své smrti doc. Šlampa a od roku 1973 je opět jeho vedoucím jako externista doc. Miroslav Macka, CSc.

Všestranně značným zásahem do všech stránek života a práce katedry byla dislokace na fakultě, při níž katedra rozvíjející se personálně i odborně, ztratila v roce 1964 svoji budovu na Janáčkově náměstí 2a prof. Vitáskem tak obtížně vybojovanou a byla přemístěna do areálu fakulty na Kotlářské 2, kde byla rozptýlena do skromných prostorů v pavilonech 2 a 3 a knihovna v pavilónu 9.

Prohloubeny a zkvalitněny byly postupně plány odborného studia fyzické geografie, do nichž byla zavedena ještě dále matematika a fyzika, prohloubena byla terénní cvičení a provozní praxe. Další nově zavedené přednášky a cvičení z fyzikogeografických disciplín umožňovaly absolventům všestrannější a širší odborný základ i možnost lepší specializace. Ke zkvalitnění výuky a ke styku s praxí přispívala také řada externích učitelů: doc. dr. J. Demek, DrSc. (GÚ ČSAV Brno), dr. Fr. Rein, CSc. (ÚFA ČSAV Praha), dr. Z. Procházka, dr. J. Červený a později dr. Z. Táborský (VA AZ Brno), prof. dr. J. Pelíšek (VŠZ Brno), Ing. dr. M. Čermák (HMÚ Brno), později Ing. dr. Vl. Kříž (HMÚ Ostrava) a další.

Významným přínosem pro rozvoj vědecké práce absolventů bylo obnovení rigorózních řízení a udělování titulů RNDr. přírodovědy v roce 1966. Na fakultě byly zřízeny tyto geografické rigorózní komise: a) pro fyzickou geografii, b) pro ekonomickou geografii, c) pro regionální geografii (od roku 1974 jsou komise ad b) a c) sloučeny v jedinou komisi pro ekonomickou a regionální geografii), d) pro kartografii a e) pro meteorologii a klimatologii.

Výzkum katedry byl v tomto desetiletí prováděn ve všech hlavních geografických disciplínách. V oblasti geomorfologie provedl prof. Krejčí podrobný geomorfologický průzkum širšího okolí Brna a byl řešen problém vztahu mezi sprašovými pokryvy a říčními terasami v brněnském okolí. Pozornost byla věnována i aplikované geomorfologii v oblasti sesuvu půd a metodiky jejich studia. V hydrologii byl výzkum zaměřen na studium režimu podzemních vod, zejména v oblasti trasy plánovaného průplavu Odry—Dunaj a v souvislosti s tím na řešení otázek vhodné aplikace statistických metod (doc. Netopil) a dále na rajonizaci podzemních vod v Dyjskosvrateckém úvalu (dr. Brázda). V meteorologii a klimatologii prof. Nosek pokračoval v řešení otázek aplikace statistických metod důležitých zejména v dynamické klimatologii, zabýval se dynamickoklimatologickou analýzou říjnových srážkových singularit a problematikou kolísání podnebí. Dále byl studován roční chod srážek na území republiky, dynamika srážkových a bezsrážkových period v Brně a byly vypracovány další dynamickoklimatologické studie. Po deseti letech se katedra opět vrátila k terénnímu klimatologickému výzkumu zahájením studia topoklimatu Pavlovských vrchů (dr. Prošek).

V ekonomické geografii pokračoval M. Macka ve studiích dojížděky do zaměstnání, kterou prokázal jako rozhodujícího regionalizačního činitele. Dále byly studovány ekonomicko-geografické problémy rozvojových zemí a různé problémy

dopravní geografie (doc. Šlampa), problematika sídelní geografie a střediskovosti sídel (Z. Tarabová). Dr. Miloš Drápal se zabýval historickou ekonomickou geografii Rosicko—Oslavanska.

Pracovníci katedry se významně podíleli na tvorbě Národního atlasu ČSSR, zejména prof. Krejčí jako redaktor oddílu „Přírodní poměry“ a Československého vojenského atlasu, zejména prof. Šimák jako předseda geografické komise tohoto atlasu.

Do první poloviny sedmdesátých let, již vrcholí třicet let činnosti katedry po osvobození Sovětskou armádou, vstoupila katedra sice se třemi profesory, třemi docenty (1 externí), šesti odbornými asistenty a třemi odbornými pracovníky, tedy jak s největším počtem vysoce kvalifikovaných učitelů, tak i s největším počtem pracovníků vůbec za celou existenci geografie na fakultě, avšak odchod prof. Krejčího (1973) a prof. Šimáka (1974) do důchodu a úmrtí doc. Šlumpy, které bylo pro ekonomickou geografii na katedře velkou ztrátou, tuto situaci značně změnily.

V roce 1972 byl mimoř. profesor Nosek jmenován profesorem řádným a dr. Miroslav Macka, CSc. docentem ekonomické geografie (externě) a v roce 1975 ing. dr. Vladislav Kříž, CSc. docentem hydrologie (externě), čímž alespoň částečně došlo ke zlepšení situace.

V říjnu 1970 byl prof. Krejčí odvolán z funkce vedoucího katedry, již vykonával dvacet let a novým vedoucím katedry byl jmenován prof. Nosek. Na uvolněná učitelská místa byli přijati mladí, perspektivní pracovníci dr. Alois Hynek (1973) pro obor geografie půd s pedologií a nauku o krajině, disciplínu do té doby na katedře nepěstovanou, dr. Milan Konečný (1973) pro geomorfologii a Rudolf Brázdil (1974) pro meteorologii, klimatologii, matematickou geografii a geografickou statistiku. V současné době má katedra pracovníky pro všechny fyzicko-geografické disciplíny a pro geodézii a kartografii a dále vysoce kvalifikované externí učitele, kteří mohou dobře pokrývat potřeby výzkumu i výuky fyzické geografie zejména v oblasti meteorologie, klimatologie, hydrologie, geomorfologie a aplikované fyzické geografie. V období šesté pětiletky bude třeba dořešit otázky personálního obsazení a odborné struktury oddělení ekonomické geografie, jejichž důsledné řešení bylo před mnoha roky zanedbáno. Oddělení ekonomické geografie však pod vedením (externím) doc. Macky učinilo od roku 1973 výrazný posun vpřed. Od školního roku 1975/1976 bylo zahájeno též odborné studium ekonomické geografie.

Do studijních plánů učitelského i odborného studia byla zavedena nauka o krajině a životním prostředí a do odborného studia programování, systémový přístup a systémová analýza. Došlo k dalšímu prohloubení studijních plánů a jejich přiblížení potřebám praxe. Podobně byly zmodernizovány i studijní plány studia při zaměstnání a dále postgraduálního studia pro profesory gymnázií. Ke kvalifikovanému zajištění přípravy profesorů zeměpisu má sloužit v roce 1975 ustavené pracoviště didaktiky zeměpisu vedené dr. Drápalem.

Z katedry vyšly též po delší odmlce 2 učebnice a to „Metody v klimatologii“ (Academia 1972) prof. Noska oceněné vysoce prof. Chromovem a „Hydrologie pevnin“ (Academia 1972) doc. Netopila.

Po překonání krizových let katedra přistoupila s odpovědností také k politicko-výchovné a ideologické práci. Výrazem tohoto úsilí bylo uspořádání Semináře k Engelsově „Dialektice přírody“ oboru geologických a geografických věd v roce 1974 i velký počet referátů členů katedry na geografické sekci čtvrté ideo-

logicko metodologické konference přírodovědecké fakulty v dubnu 1975, řada akcí a besed se studenty a dále tři semináře s problematikou životního prostředí. Oproti předchozím desetiletím se v současné době úspěšně rozvíjí i studentská vědecká a odborná činnost. Odborné a vědecké družební styky navázali naši studenti se studenty geografie z bratislavské přírodovědecké fakulty i se studenty Institutu geografie v Bratislavské univerzitě. Katedra má úzký kontakt s SSM, jehož zástupci se zúčastňují schůzí kateder a jsou prostředníky spolupráce studentů s katedrou.

Vzhledem k světovým trendům vývoje geografické vědy, k potřebám socialistické společnosti, nutnosti týmové práce a koncentrace sil se po roce 1970 na katedře přistoupilo k urychlenému ukončení všech fakultních úkolů a těch dílčích státních úkolů, na nichž se katedra podílela jednotlivci. Z posledně jmenovaných to byl úkol II-5-1/11 „Regionální klasifikace nákladní přepravy“ (doc. Šlampa) a VIII-3-1/1 „Stránská skála — statigrafie starého a středního pleistocénu“ (prof. Krejčí). V roce 1974 byl také ukončen úkol II-5-3/4 „Teoretické otázky koncepce, generalizace a grafického řešení souboru geografických a tematických map malých měřítek“ (prof. Šimák), jehož cílem bylo stanovení struktury a koncepce nového vydání Čs. vojenského atlasu. Od roku 1973 se katedra soustředila toliko na dva dílčí úkoly státního programu výzkumu týmové povahy a to na úkol II-7-2/17 „Časové a prostorové změny hydrometeorologických jevů na území ČSSR“ (prof. Nosek a kolektiv) a na úkol II-5-1/17 „Fyzická geografie, přírodní a socioekonomické zdroje a životní prostředí Znojemska“ (prof. Nosek a kolektiv). Jde o nový typ geografického výzkumu co do obsahu, metod i týmové spolupráce, jehož důležitou součástí budou otázky životního prostředí, problematiky, již v poslední době katedra věnuje značnou pozornost.

Katedra rozšířila i spolupráci s praxí; tak např. pro Hydroprojekt pro vodní dílo Dalešice byla vypracována typizace břehů zatopené oblasti a posouzen dosah a účinek budoucího jezera (dr. Brázda), ve vedlejší hospodářské činnosti je pro Hydrometeorologický ústav — pobočka Brno konán průzkum, registrace a mapování pramenů v povodí Dyje (dr. Brázda) a pro Dopravoprojekt Brno byl konán průzkum trasy stavby silnice Prostějov—Dobrochov (dr. Drápela).

Katedra geografie uspořádala ve dnech 25. a 26. října 1972 vědecké sympóziu k uctění památky 30. výročí umučení profesorů Kolářka a Říkovského a doc. Hrudičky v koncentračním táboře Mauthausen spojené s odhalením pamětní desky na geografické části pavilónu č. 2. Byla to v dějinách Zeměpisného ústavu a katedry geografie první, touto institucí pořádaná konference. V červnu roku 1975 uspořádala katedra geografickou konferenci k 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou, na níž podobně jako na sympóziu, byla hojná účast významných vědeckých pracovníků z celé ČSSR.

Vědecká příprava formou interní aspirantury byla na katedře zahájena v roce 1952 a to ve fyzické geografii — specializace geomorfologie. První vědecký aspirant Jaromír Demek byl také prvním kandidátem geografických věd v Československu (1956). Na katedře se školili 3 interní aspiranti (geomorfologie, klimatologie a kartografie) a jeden je ve studiu (klimatologie) a dále 7 externích aspirantů (z toho 5 z klimatologie). Fakulta je školicím pracovištěm pro obor fyzická geografie (zejména specializace klimatologie), regionální geografie, kartografie a hydrologie a vodní hospodářství. Fakulta má právo udělovat hodnost ČSs. i DrSc. v těchto oborech a dále i v ekonomické geografii. Na fakultě bylo až dosud obhájeno a uděleno 20 vědeckých hodností ČSc. z geografických oborů.

Ve vědecké přípravě formou interního či externího doktorantského studia bylo po obnovení udílení titulů RNDr. v roce 1966 až do konce roku 1975 uděleno 47 těchto titulů, z toho 17 z meteorologie a klimatologie, 14 z fyzické geografie (geomorfologie, hydrologie, pedogeografie, biogeografie), 13 z ekonomické a regionální geografie a 3 z kartografie.

Studiu a vědeckému výzkumu slouží velká knihovna, která vznikla v roce 1972 sloučením knihovny bývalého ústavu založené r. 1921 a knihoven bývalých dvou oddělení a seminářů. V roce 1939 v době uzavření vysokých škol měla 8 654 svazků. Od roku 1948 kdy měla 10 893 svazků, vzrostla do počátku roku 1975 na 22 701 svazků, tedy na dvojnásobek a ke stavu z roku 1939 téměř na trojnásobek. Mapová sbírka založená v roce 1921 měla v roce 1939 celkem 2 075 kusů, v roce 1948 již 5 361 kusů a na počátku roku 1975 již 20 608 kusů a to ještě po skartaci více než 1 000 map, tedy téměř desetinásobek proti stavu z roku 1939 a téměř čtyřnásobek proti stavu z roku 1948.

Také počet učitelů a odborných pracovníků s vysokoškolským vzděláním se oproti stavu z roku 1939 zvýšil na více než dvojnásobek; technické síly předválečný ústav neměl. Od roku 1945 do počátku roku 1975 publikovali pracovníci za jejich pracovního pobytu na katedře celkem 510 prací, z toho 28 učebnic, příruček a dalších knižních publikací, 205 vědeckých rozprav a článků, 9 map a 308 vědecko-populárních článků, recenzí a zpráv. Tyto práce jsou většinou výsledky řady fakultních resortních a státních výzkumů katedry za třicet let její činnosti. Vedle toho byla vypracována řada elaborátů, expertíz a zpráv pro potřeby krajských a okresních národních výborů, pro různé ústavy a projekční instituce téměř ze všech geografických disciplín, které se uplatňují v praxi.

Tyto údaje i značné úspěchy vývoje katedry geografie za uplynulé třicetileté období ukazují, že jich mohlo být i přes naše chyby dosaženo jen díky osvobození naší vlasti sovětskou armádou a díky socialistickému společenskému systému.

K jeho dalšímu upevňování a prohlubování a k plnění cílů vytčených KSČ a vládou v pedagogické a vědecké činnosti bude katedra geografie přispívat ze všech svých sil.

LITERATURA

- (1969): Dějiny University v Brně, Universita J. E. Purkyně v Brně; 429; Brno
(1973): Folia fac. sci. nat. Univ. Purkynianae Brunensis, Tom. XIV, op. 11; 19—48; Brno
(1965): Ročenka University J. E. Purkyně v Brně 1964, Nakladatelství Blok; 338; Brno
(1969): Ročenka brněnské University 1964. 1968, Universita J. E. Purkyně; 750; Brno
(1969): Sborník prací k osmdesátinám univ. prof. dr. Františka Vitáska. Studia geographica I, GÚ ČSAV; 5—23; Brno
Vitásek Fr. (1946): Za prof. Fr. Kolářkem, prof. Fr. Říkovským a doc. Boh. Hrudičkou. Sborník české společnosti zeměpisné, čís. 2—4; 45—48
Vitásek Fr. (1952): Začátky moravské geografie. Spisy vyd. přír. fak. MU, řada H1, čís. 339; 213—228; Brno
Vitásek Fr. (1955): Oběti nacismu z řad českých zeměpisců. Sborník čs. společnosti zeměpisné 60; 173—179
Vitásek Fr. (1973): Vývoj moravské geografie. Academia, nakladatelství ČSAV; 117; Praha
Materiály z archivů katedry geografie, děkanátu přírodovědecké fakulty a rektorátu UJEP v Brně